

Forord

I vore tiders offentlige uddannelsessystemer, ikke mindst den almene skole, er det nødvendigt at opdele den store mængde elever i grupper for at kunne undervise dem: klasser eller hold. Det vigtigste administrative kriterie er alder, så en klasse består i de fleste tilfælde af elever der er på nogenlunde samme alder, men i øvrigt er sammenbragt på tværs af sociale, kulturelle og personlige forskelle, som er karakteristiske for de beboelseskvarterer skolen modtager elever fra. Hvordan omgås uddannelsessystemet, skolen og den enkelte lærer denne mangfoldighed? Er der nogen elever der på en eller anden måde bliver 'ekskluderet', for eksempel ikke bliver hørt eller set på samme måde eller i samme omfang som andre?

Det er måske sommetider tilfældet, og derfor har dette nummer af Sprogforum fokus på *inkluderende sprogundervisning*. Hvordan kan vi fremme en maksimalt inkluderende sprogundervisning? Med udtrykket *inkluderende* mener vi at undervisningen giver alle de sproglærende empowerment til at tage ansvar og magt på det individuelle plan til at handle med autoritet i de forskellige sproglige og kulturelle situationer (Cummins 2000). Således kan inkluderende sprogundervisning skabe rum for udvikling af demokratiske fællesskaber. For at man kan skabe et sådant rum, er det vigtigt at de sproglærende – elever, kursister og studerende – kan trække på hele deres sproglige og kulturelle repertoire.

Indholdet i dette nummer er udtryk for skribenternes bud på hvordan de professionelle kan sikre mangfoldighed i sprog- og kulturundervisningen i forskellige dele af uddannelserne: i folkeskolen, i de gymnasiale uddannelser, i voksenundervisningen og på universiteterne, og der er eksempler fra dansk og færøsk som andetsprog, og fra engelsk, tysk, fransk og spansk som fremmedsprog.

Inkluderende sprog- og kulturundervisning kan afspejles i aktiviteter inden for de enkelte klasser. Her byder forskellige pædagogiske retninger sig til, der kan sikre, at de sproglærendes stemmer bliver hørt. Undervisning gennem en tilrettelæggelse inspireret af translanguaging pædagogik sigter mod at kunne trække på de sproglærendes samlede sproglige ressourcer.

Motivation er et fagbegreb der bl.a. belyses teoretisk af Dörnyei (2009) der tilbyder en trefoldig motivationsteori som kan afdække hvilke typer personlige læringsmål sproglærende konstruerer, og hvilke implikationer læringsmålene kan have for deres motivation og for undervisningens nytænkende pædagogisk praksis. Refleksion over og formulering af personlige læringsmål kan give en værdifuld viden for underviseren bl.a. med hensyn til relevant og inkluderende indhold.

Taskaktiviteter hænger sammen med det sprogsyn og det læringsyn der ligger til grund for kommunikativ undervisning, og er derfor et vigtigt didaktisk redskab i en inkluderende kommunikativ undervisning.

Inkluderende sproglige og kulturelle aktiviteter som nævnt i ovenstående hviler ikke kun på de lærere der skal implementere dem, men også på langsigtet uddannelsespolitik der har som mål at udvikle institutionernes flersprogede og flerkulturelle praksis. Udeskolepædagogik stiller uddannelsespolitiske krav om at bringe nye fagligheder ind i skolens undervisning sådan at der bliver mulighed for at inkludere det omgivende samfund der kan tilbyde flersprogede og flerkulturelle sprogbrugssituationer. Det modsatte af inklusion er eksklusion. Grænserne kan være hårfine. Om niveaudeling kan ses i et inklusionsperspektiv for at tilgodese en mere heterogen elevsammensætning, står til troende hvis inklusionseffekten ledsages af guidning af elevernes valg, om det er niveaudeling generelt, om det sker på tværs af klasser eller internt i klasser. Flersprogethed og flerkulturalitet er en ressource af betydning for sprog- og kulturundervisning for såvel de enkeltes forudsætninger og behov som for inklusion i skabelsen af demokratiske fællesskaber.

Den nye tillægsudgave *Companion Volume (CV)* til Den Europæiske Referenceramme for Sprog (CEFR) kan ses som en ramme der kan kvalificere sprogundervisning i Europa og i højere grad end tidligere inkludere flersprogethed og en interkulturel tilgang til uddannelserne (Council of Europe 2020). Rammen er, som det fremgår af titlen, *europæisk*, hvilket kan lede frem til spørgsmål om hvorvidt den europæiske ramme er dækkende for synet på sprog, kultur og læring i en global sammenhæng. For eksempel gives der i artiklen om færøsk som andetsprog udtryk for et ønske om at 'verden' kommer til at stå centralt i en revideret læseplan for det nye fag, idet læseplanens mål må sigte mod uddannelse af verdensborgere.

Vi har tilstræbt en bred repræsentation af artikler der har fokus på bedre deltagelsesmuligheder for elever, kursister og studerende i de forskellige sproglige og kulturelle læringsarenaer. Fik vi det hele

med? Nej, men samlet kan artiklerne give en inspiration til inkluderende sprogundervisning ikke alene lokaliseret i Danmark, men også i det dansk/færøske rigsfællesskab.

I kronikken stiller Francesco Caviglia og Susana Silvia Fernández spørgsmål til *Fremmedsprog som tillægskompetence*? Og selv besvarer de: *Ja, tak*. Deres argument er dels at det danske erhvervsliv fremfører at sproglige og kulturelle kompetencer er en nødvendighed for internationale samarbejder, dels pointerer kronikforfatterne at der er inspiration at hente fra udenlandske universiteter, eksempelvis Strasbourg og Dalarna, samt fra Aarhus Universitet. På Aarhus Universitet strømmer sprogstuderende til sprogkurser, hvilket viser at danske studerende 'hungrer' efter sproglige tilbud. Erfaringerne peger på at universitetet kan blive en god sprogscole for studerende der ønsker sig sprog som tillægskompetence.

I artiklen *Lost in translanguaging? Er 'stance' et overset aspekt i den danske 'oversættelse' af translanguaging-begrebet til sprogpædagogisk praksis i folkeskolen?* sætter Ulla Lundqvist og Kirsten Kolstrup fokus på translanguaging-begrebet i den danske folkeskole. Translanguaging-pædagogik efterspørges ofte som et sprogpædagogisk quickfix, men en effektiv omsætning af translanguaging-pædagogik anerkender kompleksiteten i skolernes pædagogiske praksis. Artiklen viser hvordan lærere aktualiserer et translanguaging-grundsyn – eller opfatter elevers samlede sproglige repertoire som en ressource i læreprocessen – og argumenterer for at translanguaging-pædagogikken kan informere en sprogpædagogisk vending i danske skoler gennem øget bevidsthed om hvilke grundlæggende syn på sprog skolens aktører repræsenterer. Dette kræver at skolen som institution systematisk fokuserer på hvordan et translanguaging-grundsyn kan organiseres og realiseres i samarbejdet mellem ledelse, vejledere, lærere, elever og forældre.

I artiklen *Niveaudeling i fremmedsprogfagene i det danske gymnasium: En inkluderende strategi?* diskuterer Astrid Mus Rasmussen og Susana Silvia Fernández hvorvidt niveaudeling kan fungere som en vellykket inkluderende strategi i fremmedsprogsundervisningen i Danmark. Diskussionen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse vedrørende niveaudeling henvendt til fremmedsproglærere på gymnasialt niveau. Lærerne blev bedt om at beskrive i hvilket omfang, hvordan og med hvilket resultat de arbejder med niveaudeling. Undersøgelsen tyder på at fleksibel niveaudeling internt i klassen har potentiale som inkluderende strategi, mens mere permanent, mindre fleksibel niveaudeling på tværs af klasser kan være decideret ekskluderende og stigmatiserende.

I artiklen *Et læreruddannelsesperspektiv på undervisning af flersprogede elever: Hvordan udeskole kan understøtte sprogpædagogiske aktiviteter* skriver Anja Bols Slåttvik og Karen Barfod om hvordan undervisningen på læreruddannelsen i dansk som andetsprog kan kombineres med udeskoledidaktik. Forfatterne præsenterer resultaterne fra et mindre udviklingsprojekt hvor lærerstuderende opbyggede viden om og erfaringer med hvordan undervisning uden for klasserummet kan bidrage til ordforrådstilegnelse gennem kropslige og sanselige tilgange til ord, begreber og tekster. På denne måde blev der eksperimenteret med at styrke lærerstuderendes bevidsthed om at udvikle andetsprogspædagogisk praksis i undervisningen af skolefagsprog.

I artiklen *Lærendes behov og mål – personlige læringsmål som værktøj i forbindelse med sprog som tillægskompetence* præsenterer Aase Voldgaard Larsen en undersøgelse fra Aalborg Universitet (2023) der har som mål at styrke ikke-sprogstuderendes sprogkompetence på tysk gennem deres personlige læringsmål. Undersøgelsens empiriske materiale består af hvilke typer personlige læringsmål deltagerne konstruerer, og hvilke implikationer disse læringsmål kan have for deltagerens motivation og for undervisningens tilrettelæggelse. Undersøgelsens teoretiske grundlag består af teorier om behov og motivation, herunder motivationen for at lære fremmedsprog. Analysen af empirien foretages i to skridt, først en typologisering af læringsmålene på basis af CEFR, dernæst en kvalitativ indholdsanalyse med fokus på behov og motivation.

Ana Kanareva-Dimitrovska beskriver i artiklen *CEFR CV: Hvad er nyt, og hvordan bidrager det til at fremme flersprogethed og interkulturalitet i en mere inklusiv kvalitetsuddannelse for alle?* den nye udgave af den europæiske referenceramme der blandt fagfolk kaldes CV, altså *Companion Volume* (2020). Hun sammenligner den med den oprindelige version fra 2001 og fremhæver bl.a. følgende forhold: CV lægger vægt på at forstå den sproglærende som et flersproget og flerkulturelt individ der skal have mulighed for at trække på alle sine ressourcer. Der er også lagt mere vægt på den sproglærende som en social aktør, og der skelnes mellem reception, produktion, interaktion og mediering – hvor særligt mediering er nyt og omfatter både formidling og facilitering af interaktion.

Åbne sider

Færøsk som andetsprog er i sin vorden. *Er verdensborgeren i sigte? Interkulturel læring i curriculum for Færøsk som andetsprog gældende for voksne* er et spørgsmål, som Turid Thomsen stiller til en ny læseplan for vok-

sne der er skrevet uden forudgående lov og bekendtgørelse. Hun har især fokus på hvilken rolle interkulturel læring spiller i læseplanen der beskriver en tredelt uddannelse, inspireret af CEFR. Uddannelsen er en forsøgsordning der skal revideres. Til dette arbejde opfordrer Thomsen udtrykkeligt til at verdensborgeren bliver et ideal at arbejde henimod i læseplanen og i fremtidige curriculære dokumenter, herunder i selve loven og den tilhørende bekendtgørelse. Dette for at curriculum kan være i takt med lokal og global udvikling der respekterer forskellige menneskers viden, holdninger og perspektiver.

I artiklen *Flere elever i tale via taskbaseret sprogundervisning* præsenterer Annette Søndergaard Gregersen og Bente Mosgaard Jørgensen to tasks om mundtlighed der er hentet fra en materialepakke som de har været med til at lave til franskfaget (diplomuddannelsen til sprogfagsvejledere). De diskuterer begrebet 'task' i sprogundervisningen og gennemgår en række fællestræk for en task. De argumenterer for at taskbaseret undervisning kan imødegå perfektionsskulturen fordi der i selve sprogudøvelsen er fokus på kommunikation og ikke korrekthed, og fordi eleverne forberedes til sprogudøvelsen i før-tasken.

Litteratur

- Council of Europe (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. Lokaliseret d. 11. september 2023 på coe.int/lang-cefr.
- Cummins, J. (2000). *Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Dörnyei, Z. (2009). The L2 motivational self system. I: Dörnyei, Z. & Ushioda, E. (red.), *Motivation, language identity and the L2 self* (s. 9-42). Bristol: Multilingual Matters.